

Új film

Színes magyar film.
Végh Antal **Könyörtelenül** című regénye nyomán írta és rendezte: **Gazdag Gyula**. **Fényképezte:** **Ragályi Elemér**. **Zene:** **Mártha István**. **Főszereplők:** **Beri Ary, Svidrony Gábor, Zbigniew Zapasiewicz (Jordán Tamás), Pogány Judit, Bitskey Tibor, Szabó István, Dér Denissa, Ádám Molnár Veronika, Krisztics Barbara.**

Amikor — alig pár hónappal az eset után — Balassagyarmaton jártam, még mindenki a történetekről beszélt. Halkan persze és sügva, gondosan tartózkodva attól, hogy akár a rendőrség, akár a tömegtájékoztatók dolgot az ügy kapcsán szélesebb körben, hangosabban a szájára vegye.

Hiába, más idők jártak még 1973-ban.

Nem is egészen értem hát, hogy a Vasárnapi Hírekben holmi korabeli országos felháborodásról írják a film miatt újra előkerült, leghe-resebb magyar túsügy kapcsán — ugyan ki merete volna akkor fennhangon számonkérni mindazt, ami most olvasható? Például, hogy „miért hallgatott tömegtájékoztatónk még akkor is, amikor már egész Európát bejárta a magyar túsdráma híre?” Hát, mert hallgatnia kellett, és mert egészen a legutóbbi időkig ez volt a bevett gyakorlat. Meg hogy miképpen fordulhatott elő, „hogy a rendőrség egy ilyen esetre — amelyhez hasonlókat szerte a világban szinte naponta fordultak elő már akkoriban is — ennyire nem készült föl?”

Kérem szépen, a válasz roppant egyszerű: mert 1973-at írtak és nem 1989-et. Eppen csak túl voltunk a legelső vezetésben az úgynevezett munkás-ellenzék — csendes palotaforradalmán (nagy puccsán?), amelyről igazi részletek éppen csak most a napokban, a Társadalmi Szemle különszámának tanulmánya nyomán derülnek ki — 1973-ban a világ Magyarországon, határőrítettek arcátlanra kényeztetett gyermekeivel, megfélebbizhetetlen rendőri intézkedések hatalmaskodásaival, néma lakosság „reakciókkal”, meg úgy ál-

talában: egészen más volt. A kenyér 3,60-ba került, a Lukács-tanítványoknak, Heller Ágnesnek és a többieknek a nevét se lehetett leírni, Szolzenyicint már készülték kizavarni a Szovjetunióból és óriási eredmény volt, hogy a Tiszatájban Ilia Mihály egy nagyon is vitatható eszméiségű Balogh Edgárt közölhetett erdélyi híradás gyanánt. Egy szóval: a történelmi idők által determinált helyzetek egészen másként hatottak személyiségre és szituációra, körülményekre és lehetőségekre — ezt hívják historiai meghatározottságnak.

És éppen ily tekintetben van jócskán baj Gazdag Gyula filmjével. Az alapanyagról, Végh Antal 3 éve megjelent, Könyörtelenül című regényéről azt írta a kritika, hogy „mesterien adagolja a feszültséget, az olvasót az események középe viszi úgy, hogy fokozatosan érzelmi részeseivé válnunk a cselekménynek.” Azután: „a kitűnően felépített, filmszerű gyorsasággal és vágásokkal pergő cselekménysorba a múlt — de még a jövő-képsorai is bevilannak, s Végh Antal mesterien alkalmazza ezt a regénytechnikát: prózájában egyetlen üresjárat, kihagyott pillanat sincs.” Mindez a filmről aligha mondható el: a feszültség bizony távolról sem mesterien adagolódik, sőt csak nyomokban fordul elő, filmszerűen pergő cselekménysorral, meg végképp nem lehet beszélni.

Végh Antal alighanem legszínvonalasabb írástechnikáival készült művét sikerült tökéletesen elszinteleníteni: ez sem akármilyen teljesítmény. Gazdag Gyula „csak” akciófilmet akart készíteni és — ebben tökéletesen igaz van a Vasárnapi Hírek kritikájának — ennek kedvéért föloldozta egy nagyszabású filmdráma lehetőségét. A Túsztörténet időbeli rétegei részint bántóan konvencionálisak és szokatlanul vontatott ritmusban bonyolítottak, részint még anakronizmusokkal is terheltek: Zoltán, a főhős, legalább annyira izig-venig mai, punkos-diszkó srác, kinek szobájában olyasféle villodzó színes vilanykörtékét találni, amik-

nek hírük-hamvuk sem volt az 1973-as Magyarországon — mint amennyire mondjuk szigorúan jelenlegiek a furikázó rendőrautók. Ugyanakkor a géppisztoly korhű, s tán még az öt napon át aggódo és tömörségükben talán a leghatásosabban föl-villantott szülők kopottas kisvárosiassága fogható föl némi jóindulattal 16 esztendővel ezelőttinek. Am ősszésségében: a történetet „kortalanítani” is következetlenül, átgondolatlanul igyekezett a forgatókönyvíró-rendező. Ez a felszínes ellentmondás-halmaz is még hagyján. A legnagyobb gond: Gazdag Gyula sem a szülők, sem a lányok, sem a két testvér drámájának mélyebb kibontakozására nem vállalkozik, megelégedvén a kegyetlen história langyos másolásával, nagy apparátussal, még nagyobb lélektani-dramaturgiai ürességgel, vagy inkább — zsidobadsággal.

„A személyiség érdekelt, aki azért, hogy elmeessen Magyarországról, ilyen erőszakos cselekedetre és a várható konzekvenciákra képes elszánni magát. A helyzet, amiért ezek a gyerekek el akartak menni. Váltig hiszem, hogy ez magyar történet... Engem azok a hajtóanyagok érdekelnék, amelyek a zsigerekben működnek, amelyek a neveltetésből, a kulturális háttérből származnak, amelyek a gesztusokban, cselekedetekben, félszavakban fogalmazódnak meg.” Így Gazdag Gyula. Teljesen igaz van. Sőt, beszél arról is: a terrorakciót végrehajtó két fiú privilegizált helyzetben él a városban, a kivételesség összes előnyét élvezve, a határőrtiszt apa minden balhájukból kimosa őket, a mama pedig azt hiszi, hogy az emberek minden katonatisztet és minden pártfunkcionáriust gyűlölnék lakóhelyén. Hát ez volna a lényeg. Ha úgy tetszik, a zsigerekben működő hajtóanyag-elegy. Az igazi, a valóban magyar, sőt közép-európai történet. Csakhogy ezt csupán említeni és nem hangsúlyozni, csak éreztetni, de nem döntő mértékben kiemelni: eredendően (alul) minősítő tényező.

Domonkos László

Vizsgálatok és utóéletük

Régóta nem gyakorlatuk már a népi ellenőröknek, hogy — az ismert film címével kifejezve — azt mondják: a vizsgálat lezárult, felejtse el! Időről időre, egy-egy téma fontossága szerint, visszanéznek, s áttekintik korábbi vizsgálataik hatását, eredményességét, azaz utóéletét. A tegnapi megyei neb-ülésen nyolc korábbi téma került újra szóba.

Elsőként a nem rubelelszámolású import kiváltására hozott intézkedések tárgykorában szűrték le azt a tapasztalatot a vizsgált vállalatoknál, hogy az importfelhasználást a belső ellenőrzés szigorítása is csökkentheti, s erre hoztak is intézkedéseket. Ami azonban az importkiváltás és —felhasználás jobb tervezésével kapcsolatos népi ellenőri javaslatokat illeti, az érintettek ennek akadályát látják.

Az üzem-egészségügyi hálózat tökéletesítésére több vállalatnál és egészségügyi szervezetnél vezettek be módosításokat, s lényegüket tekintve az iskolai számítástechnikai oktatásról szolt neb-vizsgálati jelentés javaslatai is kedvező fogadtatásra találtak. Más kérdés, hogy megvalósításuk pénzügyi nehézségekbe ütközik. A megyei népi ellenőrzési bizottság tagjai a közérzetjavító intézkedések hatását vizsgáló korábbi jelentés utóéletét is áttekintették, különösebb vita és észrevétel nélkül. Az állami lakás-

gazdálkodás helyzetének jobbítására megfogalmazott népi ellenőri javaslatok nem maradtak hatás nélkül. Nem voltak azonban ennyire elégedettek a neb-tagok az állami tulajdonú lakásingatlanok értékesítésével kapcsolatos tanácsi intézkedésekkel. Így például nem fogadható el, hogy a tavalyi lakásrendeletek további módosítása indokolatlan, hiszen azokat a január elsejétől érvényes új jogszabályokhoz kell igazítani.

A lakástámogatások „ügygyé” terebélyesedett vizsgálata ugyancsak téma volt a tegnapi neb-ülésen. Többen vélték úgy, hogy a városi tanácsban belüli felelősségre vonás látszólagos volt, illetve a hivatkozás a testületi döntésekre tulajdonképpen az egyéni felelősség kendőzésére szolgált. Neb-tag vetette föl tegnap azt, hogy pár száz, legfeljebb egy-két ezer forint szociális segélyek kiutalását részletes, a hozzá tartozók jövedelmi viszonyait is felmérő környezettanulmány előzi meg, ugyanakkor

több százezer forint értékű lakástámogatások jutottak igazán nem rászorultakhoz.

Talán emlékeznek még olvasóink a Lenin körút 61. számú épület funkcióváltásával kapcsolatos tanácsi végrehajtó bizottsági döntésre, illetve annak visszavonására, a megyei főügyésznek arra a megállapítására, hogy a tanácsi bérlakásokból a bérlőket szabálytalanul költöztették ki. A főügyészségi óvás hatására végül e ház nem került — vagyoni aporként — részvénytársasági tulajdonba. Am a ház sorsa a mai napig kérdőjeles, a lakások üresek — vetették fel a neb-tagok, a bizottság így felkéri a városi tanácsot, rendezze az épület sorsát. Volt e tájékoztató jelentés vitájának tegnap egy másik, figyelemre méltó mozzanata: a neb-tagok túlnyomó többsége ugyanis nem értett egyet azzal, hogy — felelősségrevonásként a szabálytalan kiűrésért — a lakáshivatal egy előadója kapott írásbeli figyelmeztetést. Nyilvánvaló, nem ő hozott hibás döntést, feleltesséi utasítását hajtotta végre. Ezért a neb — az eljárás szabályokra tekintettel — a megyei tanács elnökétől — és nem a városi tanács elnökétől — kéri az ügy újbóli vizsgálatát.

Mire kellene használni a pártiskola épületét?

Ezt a kérdést kívánta megválaszolni az MSZMP Csongrád Megyei Bizottságának nemrég alakult és máris nagyon aktív oktatási és művelődéspolitikai munkabizottsága (elnöke Szalay István egyetemi docens), amely rögtön azután, hogy javaslatot tett a megyei párt vb-nek a Tiszatáj-ügypénzügyi és felsőoktatási helyiséggondjaira a megoldásokat keresett. Előzetesen kiküldött ad hoc bizottsága (Szarvas Lászlóné, Tóth Katalin, Tóth Károly) igyekezett összegyűjteni az igé-

nyeket, mely oktatási intézmények szeretnének helyet kapni az MSZMP oktatási igazgatóság újszegedi épületében. Kiderült, hogy az egyetemek, a főiskolák, és persze a középiskolák.

A bizottság ülésén Széll Éva, az Orvostovábbképző Intézet szegedi főiskolai karának főigazgatója elmondta, hogy 1990-től szociális gondozói szak indítását tervezik a JATE jogi karának, valamint a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolának a részvételével; az új hallgatókat szeretnék a pártiskola elhelyezni. Takács István, a SZOTE főtitkára emellett, a szeptembertől tervezett gyógytornász, közegészségügyi és járványellenőrképzéshez szükséges helyigényről is beszélt. Békesi Imre, a JGYTF főigazgatója azt mondta, hogy az intézménynek szüksége lenne előadótérre, szeminárium helyiségekre, oktatási szobákra és a pártiskola kollégiumi férőhelyeire. Czucz Ottó, a JATE jogtudományi karának dékánja helyet kért szakjogászoknak, valamint posztgraduális és idegen nyelvi képzésre — előbbieknek a kollégiumi férőhelyeket is értéte. A tudományegyetem hallgatóinak több mint a fele nem kollégista; a diákok nem albérlésben, hanem kollégiumban szeretnének lakni. A közoktatás tantehermánya közismert; Matyasik Sándor, a városi tanács vb művelődésügyi osztályának vezetője azt reméli, hogy a hiány a pártiskola helyiségeinek igénybe vételével csökkenthető.

A munkabizottság a javaslatok megfogalmazásakor abból indult ki, hogy az oktatási igazgatóság újszegedi épülete az MSZMP tulajdonában marad, fennmaradja továbbra is a megyei pártbizottság, de az oktatási igazgatóságot másutt helyezik el. A közoktatásnak, valamint a felsőoktatásnak adott épületrészekért a felhasználók bérleti díjat és rezsi-költséget fizetnek, ezzel hozzájárulnak az épület fenntartásához. A költségvetés összege: 1. Az épület kollégiumi része (90 férő-

hely) már a következő hónapokban igénybe vehető (a JATE, a JGYTF, a SZOTE, az Orvostovábbképző Intézet főiskolai kara hallgatóinak). 2. A jövő tanévtől a Rózsa Ferenc Gimnázium és Szakközépiskola fokozatosan igénybe veheti az épület alsó két szintjét — oktatási célokra. Várhatóan az 1992–93-as tanévben annyira megemelkedik a középiskolások száma, hogy a harmadik emeleti termekre is szükség lesz. A következő tanévtől kezdve viszont fokozatosan „visszavonulna” az épületből a középfokú oktatás, 1995–96-ban már csak három osztály maradna ott, azután egy sem. 3. Az 1990–91-es tanévtől elkezdődhetne az épületben a főiskolai szintű szociálisgondozó-képzés; az 1995–96-os tanév után a felsőoktatásnak is ki kellene vonulnia az épületből. 4. A közép- és felsőfokú oktatás szimbiózisa az 1992–93-as, valamint a rákövetkező tanévben lesz a legnehezebb (360+180 fő, illetve 270+240 fő); elképzelhető, hogy délelőtti középiskolások, délután főiskolások használják a termeket.

Hogyan lehet megvalósítani ezeket a javaslatokat? Ennek vizsgálatára szakértői csoport lenne hivatott, mielőbb. A munkabizottság azt is kérte, a megyei pártbizottság kezdeményezze a megfelelő tanácsi szerveknél az újszegedi tanácsi oktatási központban székelt intézmények kiköltözését, mert a pártiskolából 1996-ban kiköltöző középiskola ebbe az épületbe települne át. A megyei pártbizottság a közvetlen irányítása alá tartozó pártbizottságokat is kéri fel, tegyenek felajánlásokat az oktatási helyiséggondjainak enyhítésére.

A bizottsági ülésen arról is szó volt, hogy az előbbiek mellett milyen más épületek jöhetnek szóba, amelyekről meg kellene tudni: használhatók-e oktatási célokra. Ilyenek: a KISZ képzési központja, az ifjúsági ház épületének földszinti része, a lakóterületi pártfoglaltak négy pontban foglaltak össze: 1. Az épület kollégiumi része (90 férő-

S. E.

Mi lesz a vízi bástyával?

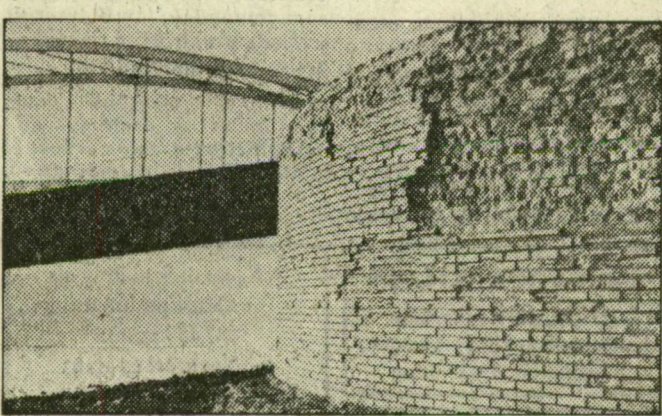
Potyogó téglák

A szegedi vízi bástya burkolata omladozik: nem kell figyelmes szemlélőnek lenni ahhoz, hogy észrevegyük a falon tátongó réseket, repedéseket, a bástya tövébe hullott téglákat. Az évek óta tartó folyamatot az Atikövizig megelégette, s tegnapra, szerdára tanácskozást hívott össze, melyen — a házigazdák képviselőin túl — a múzeum, a városépítő egyesület és a vízművek érintettjei is megjelentek. A téma: mi legyen a rondellával, népies nevén a vízi bástyával?

Az ülés résztvevői kihangsúlyozták, hogy a valaha volt szegedi vár emlékeit idéző bástyaimitáció, mely jelenlegi formáját a 70-es árvíz utáni partföldrátáskor nyerte el — minden-képpen megmentendő és rekonstruálandó. Mitől is kell a rondellát megmenteni? Nos, burkolata úgynevezett mezőtűri téglából készült, mely téglának — alighanem — legfőbb tulajdonsága, hogy nedvszívó. E tulajdonság, karöltve a fölrakás módjával, amely minden volt, csak lelkiismeretes nem, vezetett arra, hogy a víz könnyűszerrel a burkolat mögé szivárgott, úgynevezett „fagylencsék” keletkeztek a falban, amelyek gyors iramban repesztették, bomlasztották azt. Az esetenkénti magas vízállással egyidejű jégzajlások sem kedveztek a jóval kisebb igénybevételre készült téglaburkolatnak. Jelenleg te-

hát reped, mállik és potyog — ezt mindenképpen meg kell szüntetni, ami rekonstrukcióval, lehetőleg végleges igényű följújtással érhető el. Ebben a tanácskozás résztvevői mind egyetértettek; a lehetséges módzatok elhangzottak azonban több elképzelést is tükröztek.

A rondella jelenlegi formátumát általában nem tartották szerencsésnek, a hozzászólók, tekintve, hogy sokkal inkább kelti valamely vízkivételi mű, mint a múlt emlékeit idéző bástya képzetét. Semmiféle történelmi korra nem emlékeztet — hangzott el —, arra viszont annál inkább, miként építkeznek ma. Hát úgy, hogy potyog a téglák... Az esetleges följújtáshoz tehát egyrészt megfelelő burkolóanyagot kell találni, másrészt a rögzítési módok közül is célszerű tartóssat választani. A történelmi hűség látszata ugyanakkor megköveteli, hogy — mivel a szegedi vár téglavár volt — a burkolóanyag lehetőség szerint téglá legyen, az adott kort idéző méretben és formában. Minden bizonnyal lehetne lenni olyan kőszövetkezetet, amely hajlandó előállítani a kívánt méretű és alakú téglát kellő számban és minőségben. Ezt akár a helyszínen is föl lehetne rakni, s akár előre-gyártott betonlapokra, fedett körülmények között is rögzíthető lenne. Az utóbbi változat szerint — leegyszer-

Nagy László felvétele

rúsítva — az így elkészített táblákat a jelenlegi fal elé raknák, s a két héj közti rést kibetonoznak. Persze, az itt leírtakon kívül fölmerültek más elképzelések is.

A burkolat azonban nem minden. A vízi bástya — bár hivatalosan nem műemlék — a szegedi Tisza-part hangsúlyos pontja, a történelmi emlékeket idéző jel-funkció mellett egyéb szerepet is betölthet. A vízművek készségelemmond a rondella hajókikötői célú hasznosításáról — a hajók egyébként már jó ideje a Szőke Tiszához kötnek ki —, tehát könnyűszerrel pihenőhelyé alakítható. Az esetleg megemelt, a javaslatok egyike szerint bástyaszérből is alakítható mellvéd mögé pihenőpadokat, műkö edénybe ültetett pálmákat lehetne elhelyezni, sőt esetleg — az év mele-

gebb felében — egy mozgatható, mobil szobrot is. Általában pedig lehetne hangsúlyozni a bástya, a pár éven belül megszépülő múzeumkert, s a vármúzeum közti kapcsolatot — hangzott el a tanácskozáson.

A vízi bástya följújtásának persze pénzügyi oldala is van. Az Atikövizig, melynek kezelésébe tartozik a létesítmény, természetesen vállalná a szükséges összegek egy hányadát, s nyilván vállalatok, egyesületek, egyéb érdekeltek sem zárkoznának el bizonyos mértékű finanszírozás hozzájárulástól. A vízügyi igazgatóság egyébként akcióit is indít az anyagi, előteremtésére: s történelmi műemlékfelügyelők és a vízügyi szakértők bevonásával alkalmasint újabb tanácskozást is tart a vízi bástya sorsáról.

F. Cs.